Miljöinformation i en digital samhällsbyggnadsprocess

Jenny Carlstedt och Matilda Rehn
Teresia Sibo Lindberg, Sweco
16 november 2022

Agenda

- Inledning
  - Bakgrund
  - Metod
- Utredning
  - Regeringsuppdrag och andra initiativ
  - Samhällsbyggnadsprocessen
  - Miljöinformation
  - Riksintresse
  - Värdefull jordbruksmark
- Slutsatser och rekommendationer

BAKGRUND

Miljöinformation i en digital samhällsbyggnadsprocess

Data i projekt

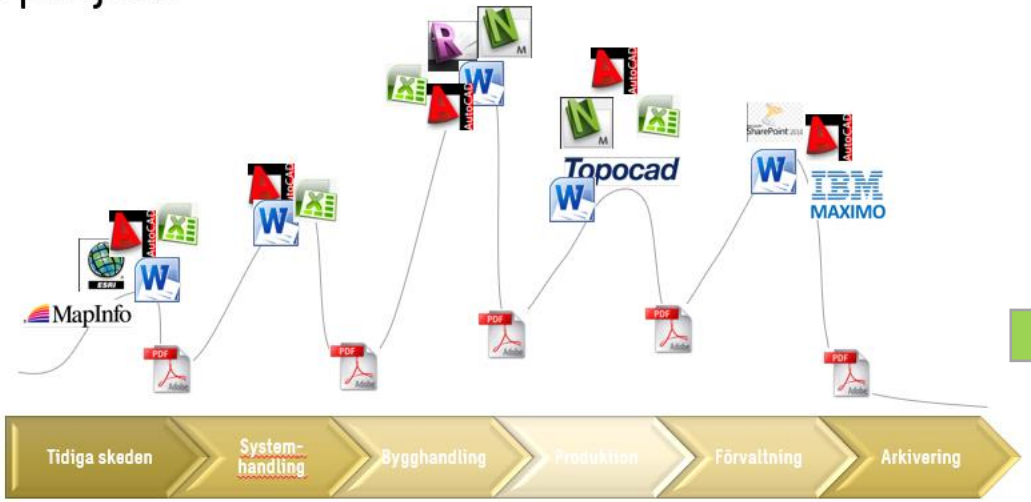

Digital samhällsbyggnadsprocess = Smartare samhällsbyggnadsprocess

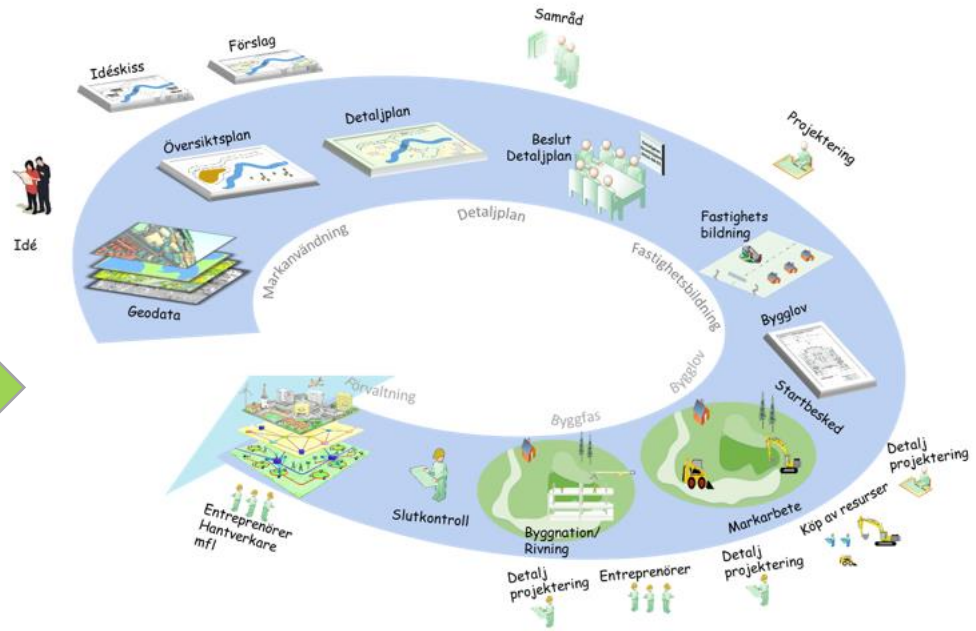

SWECO

Producenter och konsumenter

GISS

Geografisk InformationsSamverkan
inom Stockholms län

SWECO

Utredningen

- Inläsning regeringsuppdrag, behovsanalyser, förstudier
- Intervjuer omvärldsspaning, statusuppdatering
- Inläsning och urval miljöinformation
- Enkät
- Fördjupande intervjuer – Naturvårdsverket, Norrköping, Boverket
- Analys och sammanfattning

Urval

- Riksintresse för friluftsliv
- Värdefull jordbruksmark

Valdes bort

- Artdatabanken
- Skyfallskartering
- Strandskydd

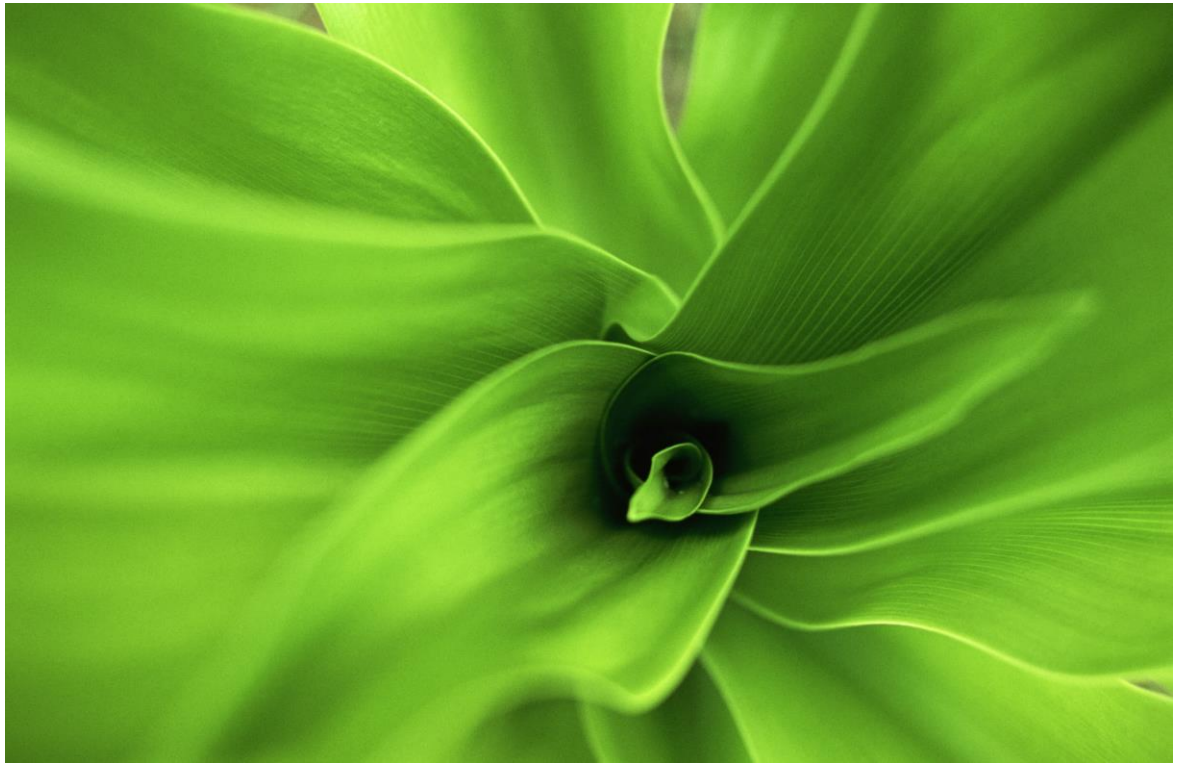

Enkät - vem vill använda informationen, till vad används den, och hur används den

Riksintressen för friluftsliv

Läs mer om Riksintressen för friluftsliv här: Riksintressen för friluftsliv https://bit.ly/naturvardsverket-riksintressen

1. I vilken roll använder du information om riksintresse för friluftsliv?
   Ex planarkitekt, bygglovshandläggare

2. Till vad används information om riksintresse för friluftsliv?
   Ex detaljplanering, säkerställa att regelverk uppfylls, MKB

3. I vilka processer sker informationsflöden eller informationsutbyte av riksintresse för friluftsliv med andra intressenter?
   Ex översiktsplaneprocessen, bygglovsprocessen

4. Vilka intressenter/aktörer delar du information om riksintresse för friluftsliv med i din roll?
   Ex planavdelningen, miljöenheten, andra myndigheter, byggaktörer, medborgare

5. Hur används informationen om riksintresse för friluftsliv?
   Ex GIS-analyser som underlag för detaljplanering, som ett av flera underlag i ärendehanteringssystemet för bygglovsbedömning, visualiserat med annat planeringsunderlag på karta, i en pdf för analys och bedömning som ligger till grund för strategiska dokument (beskrivet på sätt som skapar en förståelse för i vilket format informationen används idag)

Värdefull åkermark

Med Värdefull åkermark menas det analyslager som består av olika informationsmängder från bland annat Jordbruksverket (ex vilka som får EU-stöd, inhämtat underlag/enkätsvar från lantbrukare). Exakt vilka informationsmängder kan idag skilja sig åt i olika sammanhang, mellan olika kommuner - läs mer om värdefull åkermark här: https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden

6. I vilken roll använder du information om värdefull åkermark?
   Ex planarkitekt, bygglovshandläggare

7. Till vad används information om värdefull åkermark?
   Ex detaljplanering, säkerställa att regelverk uppfylls, MKB

8. I vilka processer sker informationsflöden eller informationsutbyte av värdefull åkermark med andra intressenter?
   Ex översiktsplaneprocessen, bygglovsprocessen

9. Vilka intressenter/aktörer delar du information om värdefull åkermark med i din roll?
   Ex planavdelningen, miljöenheten, andra myndigheter, byggaktörer, medborgare

10. Hur används informationen om värdefull åkermark?
    Ex GIS-analyser som underlag för detaljplanering, som ett av flera underlag i ärendehanteringssystemet för bygglovsbedömning, visualiserat med annat planeringsunderlag på karta, i en pdf för analys och bedömning som ligger till grund för strategiska dokument (beskrivet på sätt som skapar en förståelse för i vilket format informationen används idag)

Resultat – riksintresse för friluftsliv

I vilken roll använder du information om riksintresse för friluftsliv?

Översiktsplanerare	6
GIS-samordnare	5
Planarkitekt	3
Anonymt	2
Planhandläggare	2
Samordnare i arbetet med friluftsliv (Länsstyrelsen)	1
GIS-utvecklare	1
Chef på bygglovsavdelning	1
Byggaktör, projektutvecklingschef	1
Plansamordnare	1
Friluftsstrateg	1
Totalt	24

Till vad används information om riksintresse för friluftsliv?

Översiktsplanering, detaljplanering	12
Markanvändningskartor	6
MKB	2
Ansökningar om planbesked	1
Underlag för korrekt ärendehandläggning inom samtliga berörda områden	1
Korrekt bedömning enligt PBL när det gäller ansökningar utom detaljplan med undantag för det som framgår av 9:31 a PBL	1
Vindkraftsutbyggnad	1
Vid granskning av kommunernas ÖP, DP och strandskyddsdispenser	1
För att se var gränsen går för riksintresset	1
Fastighetsutveckling	1
Ekosystemtjänstrelaterade uppdrag	1
Vid bedömningar och säkerställande att hänsyn tas och regelverket uppfylls vid handläggning	1

Resultat – värdefull jordbruksmark/åkermark

I vilken roll använder du information om analyslager värdefull jordbruksmark?

Översiktsplanerare	5
Planarkitekt	3
GIS samordnare	3
Används ej	2
Som praktikant på samhällsbyggnadsenheten hos länsstyrelsen	1
Tillhandahåller till våra handläggare inom Länsstyrelsen utifrån vad som finns tillgängligt som geodata från olika aktörer bland annat Jordbruksverket, även om det kan upplevas som en brist av geodata i detta ämne	1
Vad är värdefull åkermark?	1
Kartor, analyser, översiktsplanering	1
Planhandläggare	1
Byggaktör/projektutvecklingschef	1
Säkerställande att regelverk uppfylls och vidarebefordra info till andra enheter	1

Till vad används information om analyslager värdefull jordbruksmark?

GIS-kartor, Översiktsplanering	5
Detaljplanering	3
Används ej	2
Ansökningar om planbesked	2
Förhandsbesked (bygglov)	2
Svårtolkat*	1
Underlag för korrekt ärendehandläggning inom samtliga berörda områden	1
Visa i webbkarta för kommunens interna användare.	1
Analyser	1
I samråd med lantmäteriet	1
Förstudiearbete för bebyggelseutveckling	1
Gestaltningsuppdrag, planbesked, strukturanalyser, lokaliseringsprövning	1

SWECO

Resultat – hur miljöinformationen används

Hur används informationen om riksintresse för friluftsliv?

GIS kartor, översiktsplan-kartor, GIS analyser	8
Som ett av flera aspekter att ta hänsyn till i den interna webbkartan	1

Underlag till detaljplanen	1
Bedömningar inom all ärendehandläggning för Länsstyrelsen	1
Bygglov och förhandsbesked	1
Mest visuellt i webbkarta för att ha koll på var riksintressen finns	1
Inte alls (som datamängd)	1
Planeringsunderlag till digitala kartor (översiktsplan, grön strukturplan, friluftslivskartläggning, ekosystemtjänstanalys)	1
Underlag till beslut (planhandläggare, landsbygdsfrågor)	1
I mitt arbete, framförallt i samband med granskning av ÖP.	1
I handläggningen av jordbrukarstöd support till beredskapsenheten och ÅP-handläggning och digitalisering i BASEN, JVs GIS	1

Hur används informationen om analyslager värdefull jordbruksmark?

Översiktsplan-kartor, GIS-analyser	7
Bedömningar inom all ärendehandläggning för Länsstyrelsen	2
Saknar kartunderlag för värdefull åkermark	1
PDF-kartor till lokaliseringsprövning/fastighetsutveckling	1
Kommunkartor för att bedöma byggbarhet	1
Som underlag till detaljplaner	1

REGERINGSUPPDRAG OCH ANDRA INITIATIV

Regeringsuppdrag och andra initiativ som påverkar miljöinformation

- PSI/INSPIRE
- PSI2 och särskilt värdefulla datamängder
  - Företag och företagsägande
  - Jordobservationer och miljödata
  - Geospatiala data
  - Meteorologi
  - Rörlighet (mobilitet)
  - Statistik
- Datalagen (öppna data)

- Geodatarådets handlingsplan och ”vita kartan”
  - Hållbar stadsutveckling
  - Smart landsbygd
  - Klimatanpassning
  - Ett säkert och robust samhälle

- Digital samhällsbyggnadsprocess
- Naturvårdsverkets arbete med digital miljöinformation
- Boverkets arbete med regionplanering och översiktsplanering
- Boverkets ÖP-modell
- Föreskrifter för detaljplan och planbeskrivning
- Bygglovsprocessen

- Grunddatauppdragen

- Planeringsstrategi
- Uppdaterat MKB-direktiv

SWECO

SAMHÄLLSBYGGNADSPROCESSEN

Planeringsprocessen hänger ihop

Regionplan

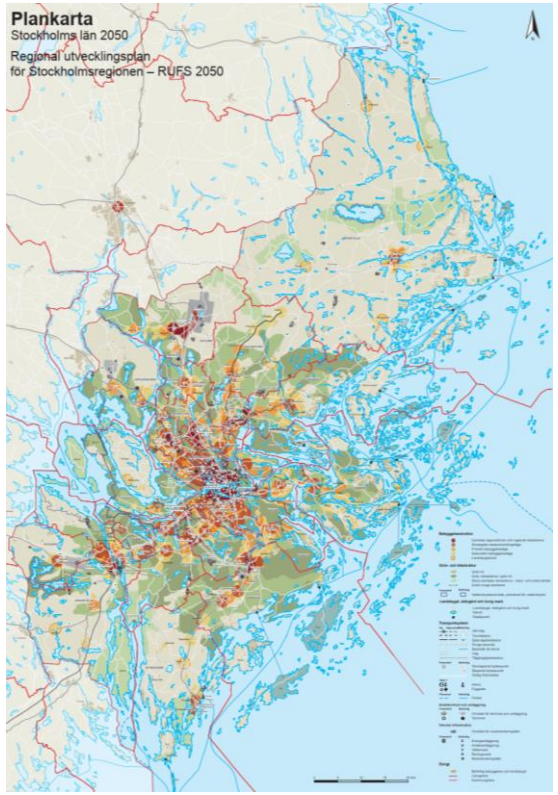

Översiktsplan

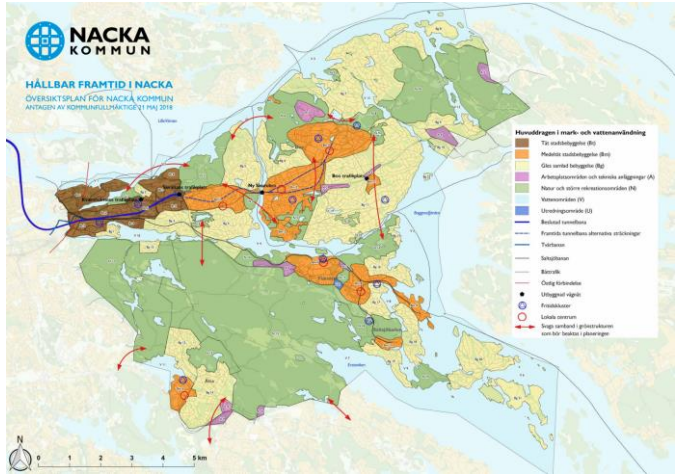

Detaljplan

Bygglov

SWECO

Kontinuerlig (och digital) översiktsplanering

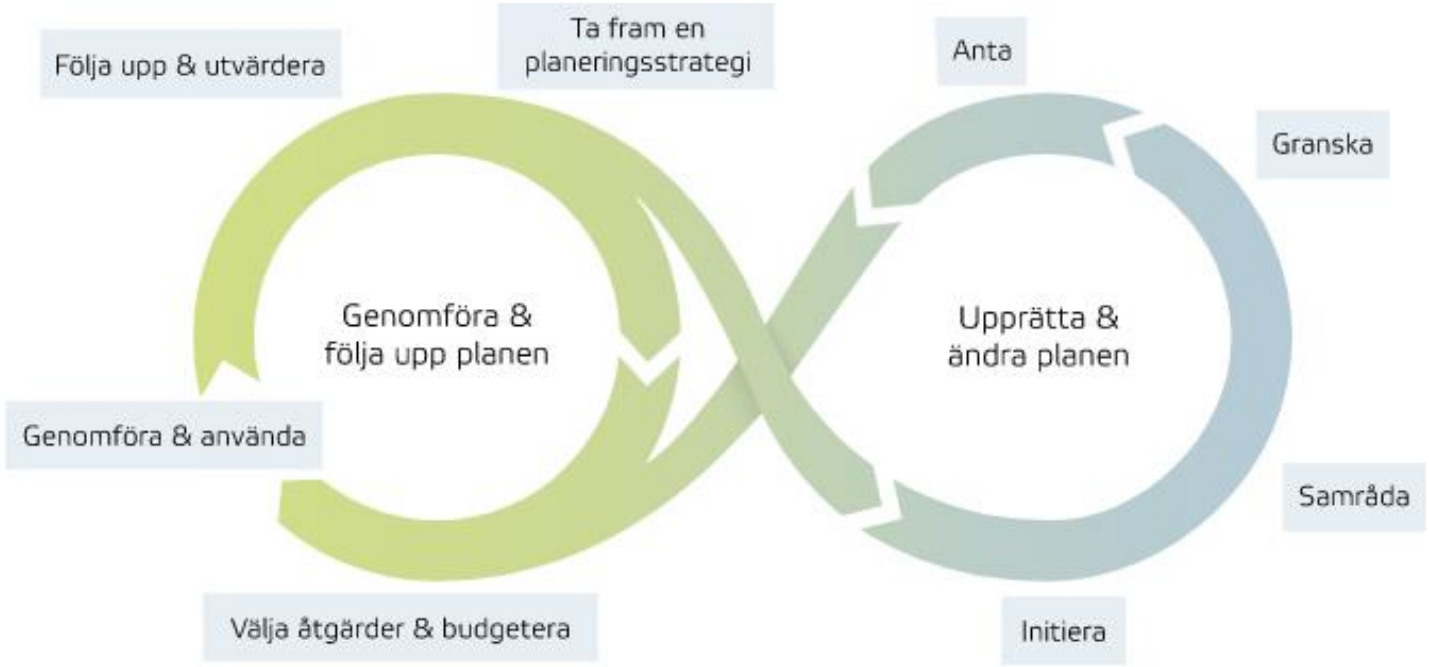

Illustration av en kontinuerlig översiktsplanering. Bild: Boverket

SWECO

MILJÖINFORMATION

Smarta hållbara städer och samhällen

SWECO

Miljöbedömning i planprocessen

Ex Naturvårdsverket – informationsansvariga
Boverket – processansvariga

Hur kan goda intentioner i översiktsplanen tas hand om och implementeras i detaljplan och införlivas i byggprojekt?

Samhällsbyggnadsprocessen
Inte en process

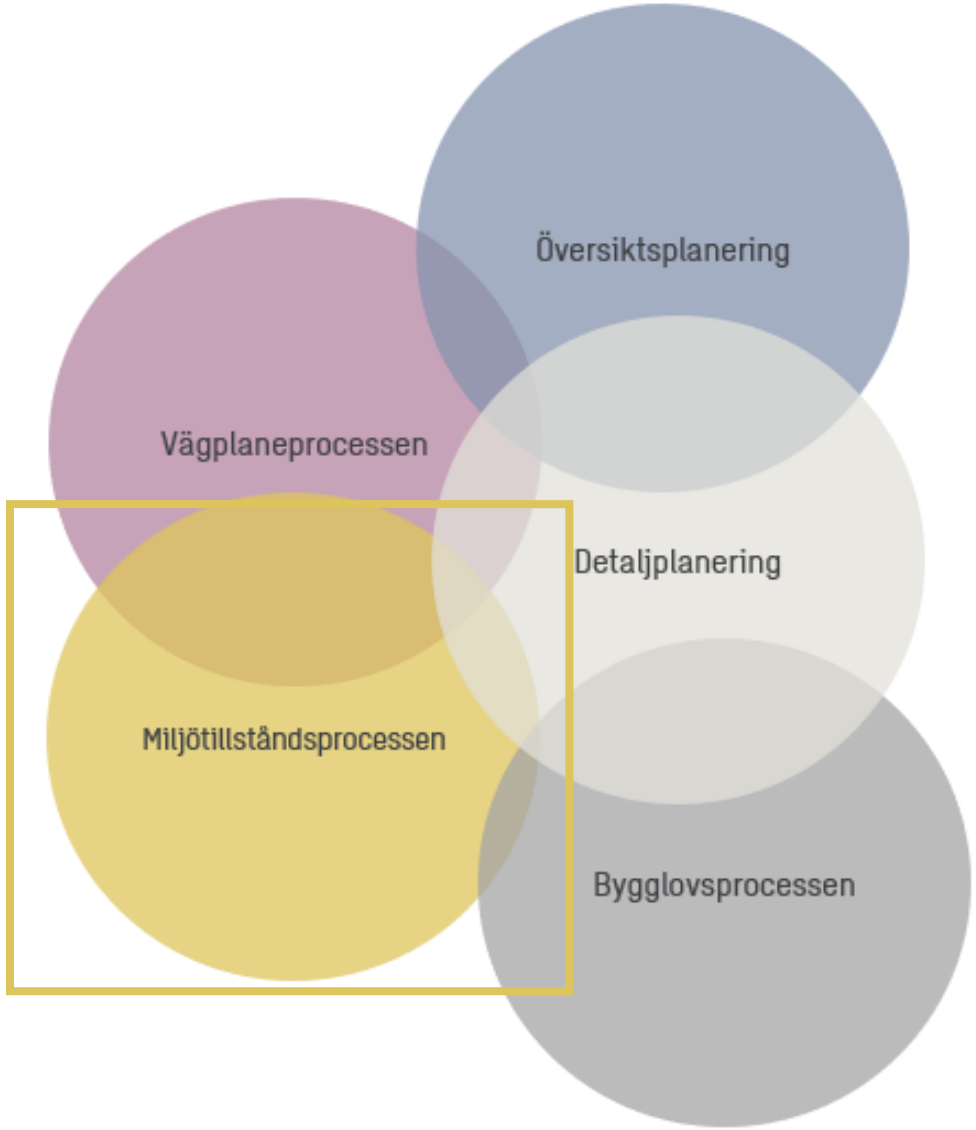

NECO

RIKSINTRESSEN

Riksintressen i planeringsprocessen

- Nationellt viktiga kvaliteter och värden inom utpekade geografiska områden
- Riksintressena består av en geografisk avgränsning med en tillhörande värdebeskrivning
- Planerad utveckling får ej riskera att skada eller förvanska det utpekade riksintresset – men betyder ej att inget får utvecklas
- Kommunerna ska ta hänsyn till riksintressena i sin översiktliga planering och i översiktsplanen
- Länsstyrelsen har ansvar att bevaka att riksintressena tillgodoses i den kommunala planeringen

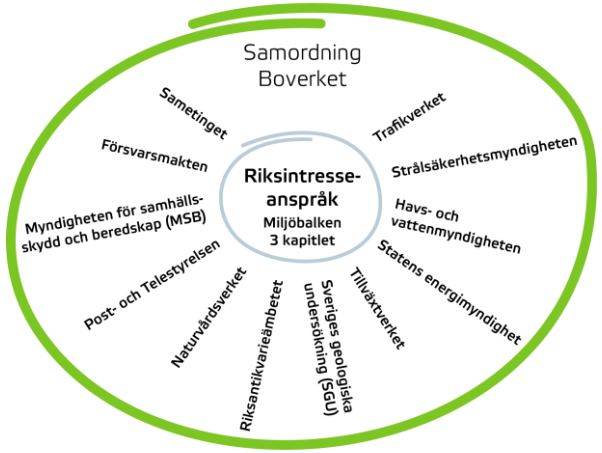

Ansvariga riksintressemyndigheter. Bild: Boverket

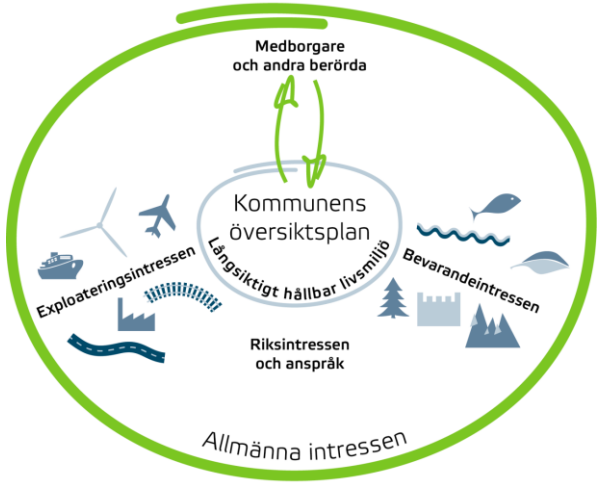

Vad översiktsplanen ska ta hänsyn till. Bild: Boverket

SWECO

Riksintresse för friluftsliv

- Områden av riksintresse för friluftslivet ska ha stora friluftsvärden på grund av särskilda natur- och kulturkvaliteter, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten.
- Många olika svenska landskapstyper ska finnas representerade i urvalet.
- En av utgångspunkterna för områden är att dessa bör vara viktiga för många människors friluftsliv och att de kan nyttjas ofta och mycket. Både för besökare från stora delar av landet; kanske rentav från hela landet och även från utlandet.

Riksintresse för friluftsliv. Utsnitt från Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur

Pågående utveckling

- Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet
- En modell för hur information och process kring riksintressen digitaliseras
- Förstudie med antaganden om att:
  - Det är utmanande att hitta information om riksintressen
  - Det är utmanande att förstå riksintresseinformation
  - Det är utmanande att tillämpa riksintresseinformation

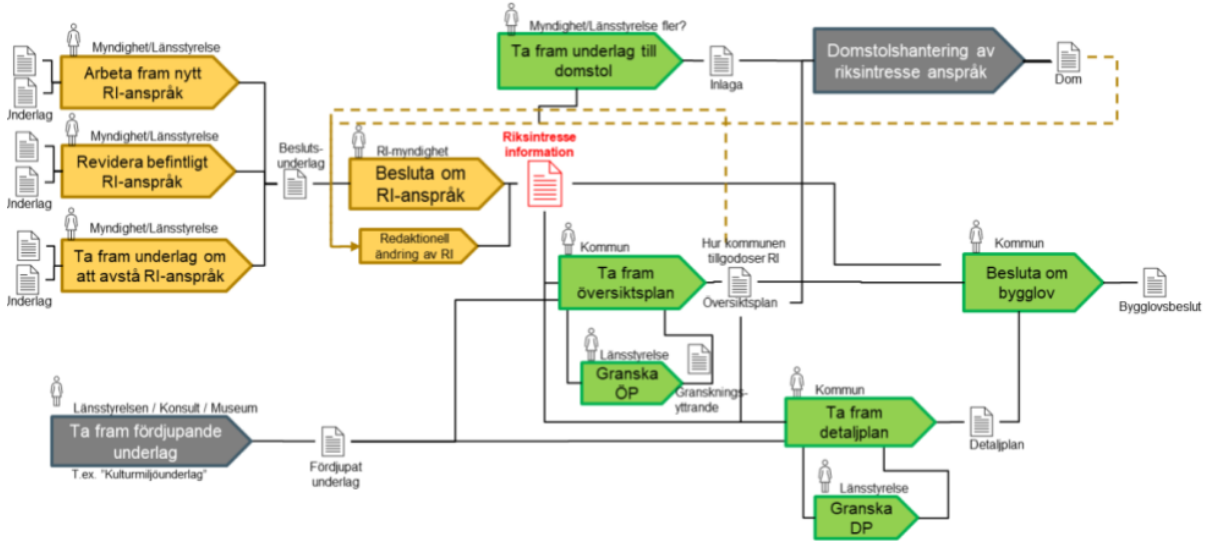

Bild från Rapport "Förutsättningar för gemensam informationsstruktur för riksintressen", Slutrapport förstudie 2022-01-17, Ärendenr: NV-01808-21

VÄRDEFULL JORDBRUKSMARK

Värdefull jordbruksmark

Bild från Naturvårdsverket

Bild från Jordbruksverket

SWECO

Miljöbalken

”

3 kap. 4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

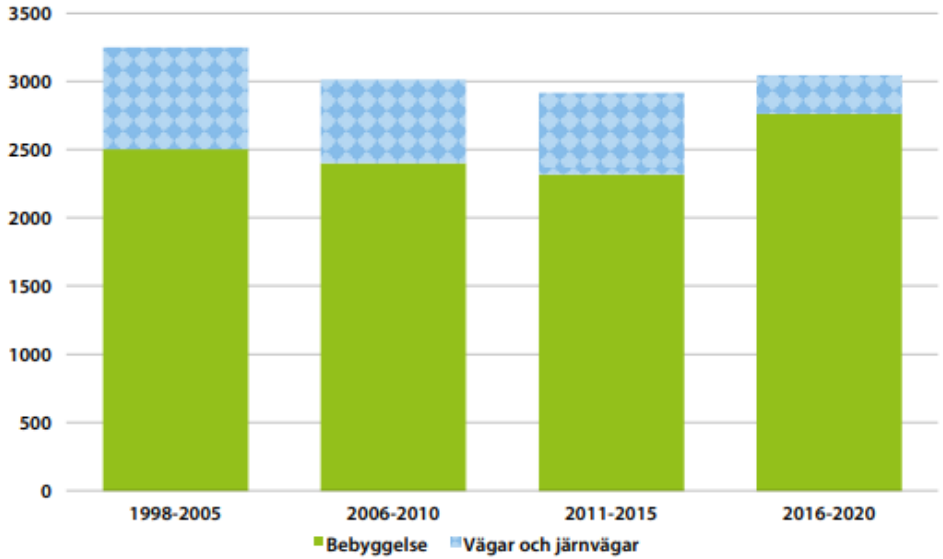

Figur 1. *Exploatering av jordbruksmark över tid, fördelat efter typ av exploatering.*

SWECO

Exempel från Norrköping

- Komplex och känslig fråga
- En femtedel av kommunens yta, samtidigt som det finns ett bebyggelsetryck
- Lokal, regional och nationell fråga – i samma process

- Metod utvecklad från Länsstyrelsen i Norrbotten och Länsstyrelsen i Jönköping

- Vad är värdefull jordbruksmark?
  - Lätt att bruka med maskiner?
  - Biologisk mångfald?
  - Kulturmiljö?

Åkermark	Mycket höga värden	Höga värden	Normala värden	Betesmark	Mycket höga värden	Höga värden	Normala värden
Markbundna faktorer							
Marktyp	■			*Marktyp*			■
Jordart	■						
Storlek fältnivå		■		*Storlek fältnivå*			■
Storlek områdesvis	■			*Storlek områdesvis*	■		
Fältform			■				
Naturlig markavvattning			■				
Aktuell markanvändning							
Markavvattning		■					
Arbetstillfällen			■	*Arbetstillfällen*			■
Brukningscentrum			■	*Brukningscentrum*			■
Djurhållning			■	*Djurhållning*			■
Miljöstöd			■	*Miljöstöd*		■	

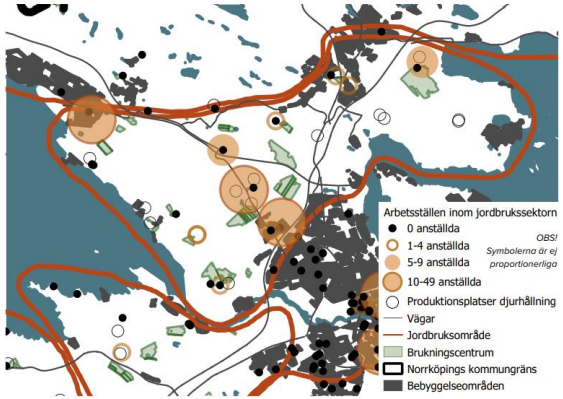

MARKBUNDNA FAKTORER

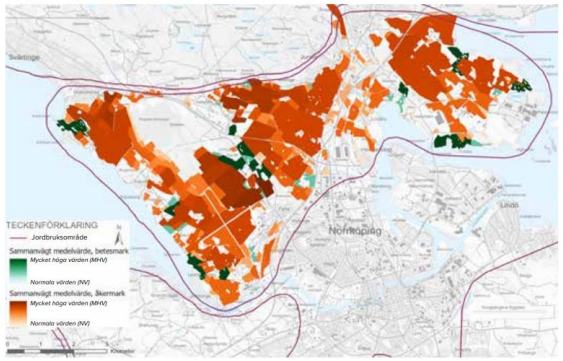

AKTUELL MARKANVÄNDNING

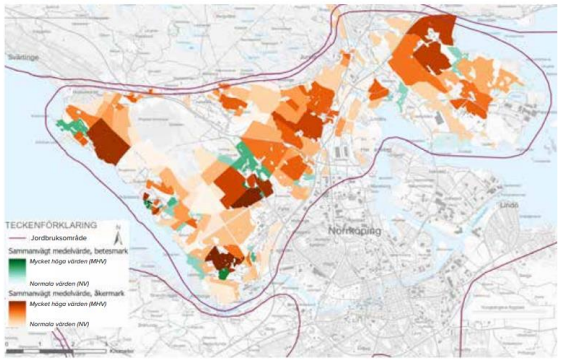

SWECO

Möjliga underlag

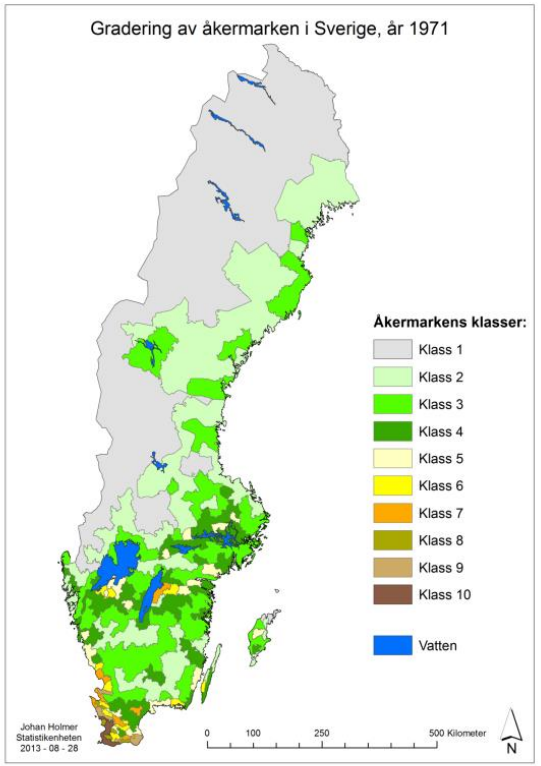

Figur 2. Klassning av Sveriges åkerjordar 1971. *(Klassningen är gjord på en skala avseende ekonomiskt avkastningsvärde baserat på skördestatistik från 1969 års 421 skördeskadeområden. Klass 10 är åkermarker med högst avkastningsvärde)*

Källa: Lantbruksstyrelsen 1971

Åkermarksklassning från Lantbruksstyrelsen

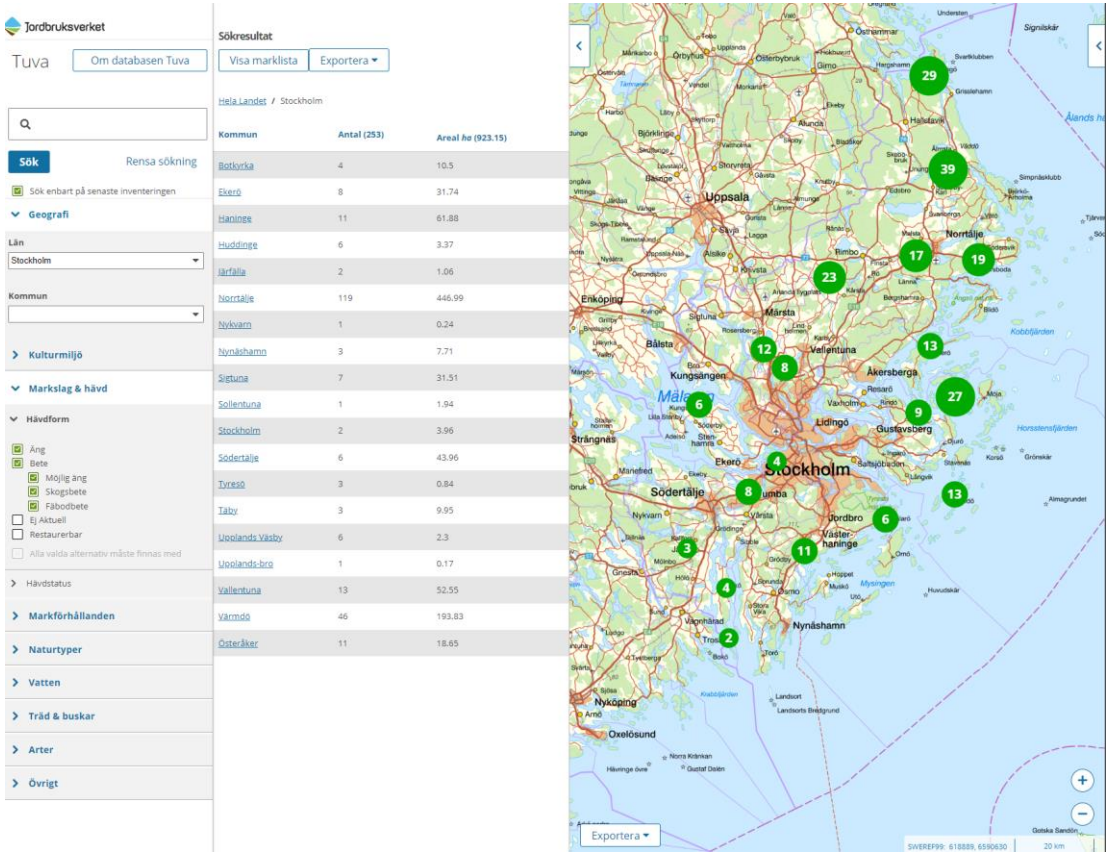

Jordbruksverkets TUVA-databas

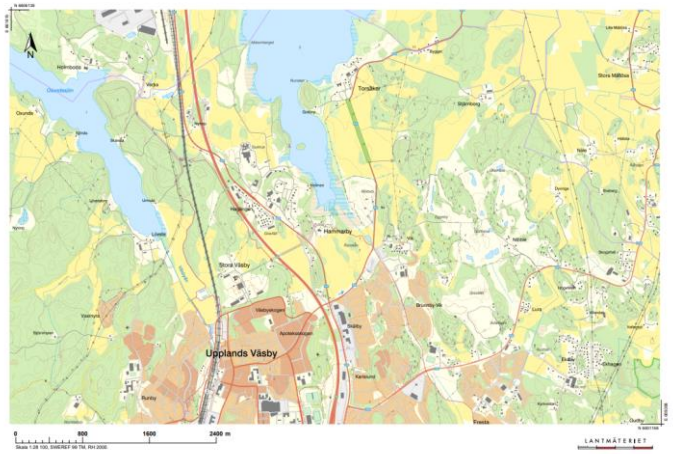

Karta från Lantmäteriet

<u>Plus:</u>

- Jordmån
- Brukningsvärde
- EU-stöd
- Flikighet
- Areal
- Enkät/intervjuer lantbrukare
- etc

SWECO

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Slutsatser

- Bevaka pågående regeringsuppdrag
- Bevaka Naturvårdsverkets arbete med miljöinformation
- Bevaka EU:s arbete med särskilt värdefulla datamängder
- Använd levande länkar framför nedladdade lokala filer
- Ta fram en rutin för att hantera aktualitet för data vid olika tidpunkter i planeringsprocessen
- Gör regelbundna "avstämningar/nedslag/kopior" i det digitala för att inte alltid skriva över och missa historiken
- Definiera begrepp, ingående informationsmängder, analyser och utdata

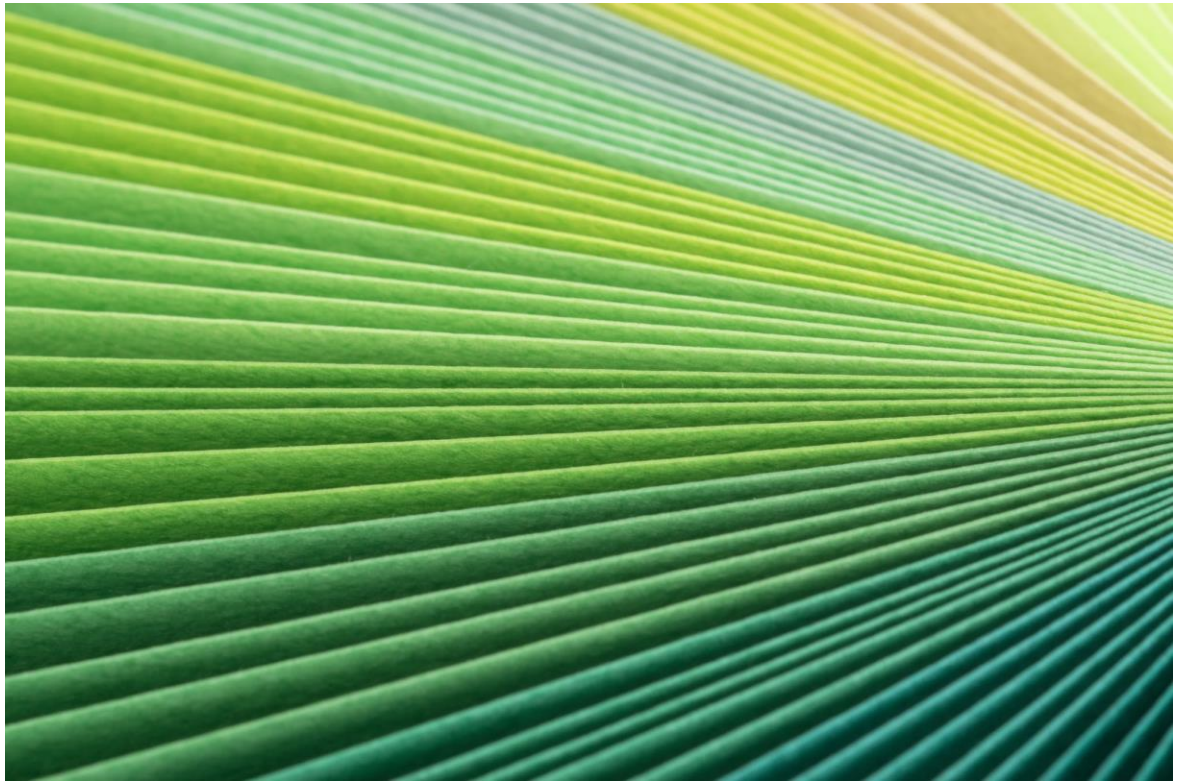

Slutsatser riksintresse för friluftsliv

- Bevaka pågående regeringsuppdrag, förstudie och POC.
- Tillhandahåll en källa för informationen
- Förbättra GIS-datalagret för underlag och beslut
- Använd levande länkar framför nedladdade lokala filer
- Fundera på hur riksintresse används som beslutsunderlag
- Använd underlag från den riksintressemyndigheten som är informationsägare

Värdefull jordbruksmark

- Det finns ett behov av en nationell definition
- Säkerställ tillgängliga informationsmängder
- Samordna regionalt i väntan på nationell samordning
- Lär av varandra och genomför en analys
- Ha koll på indata och utdata

TACK